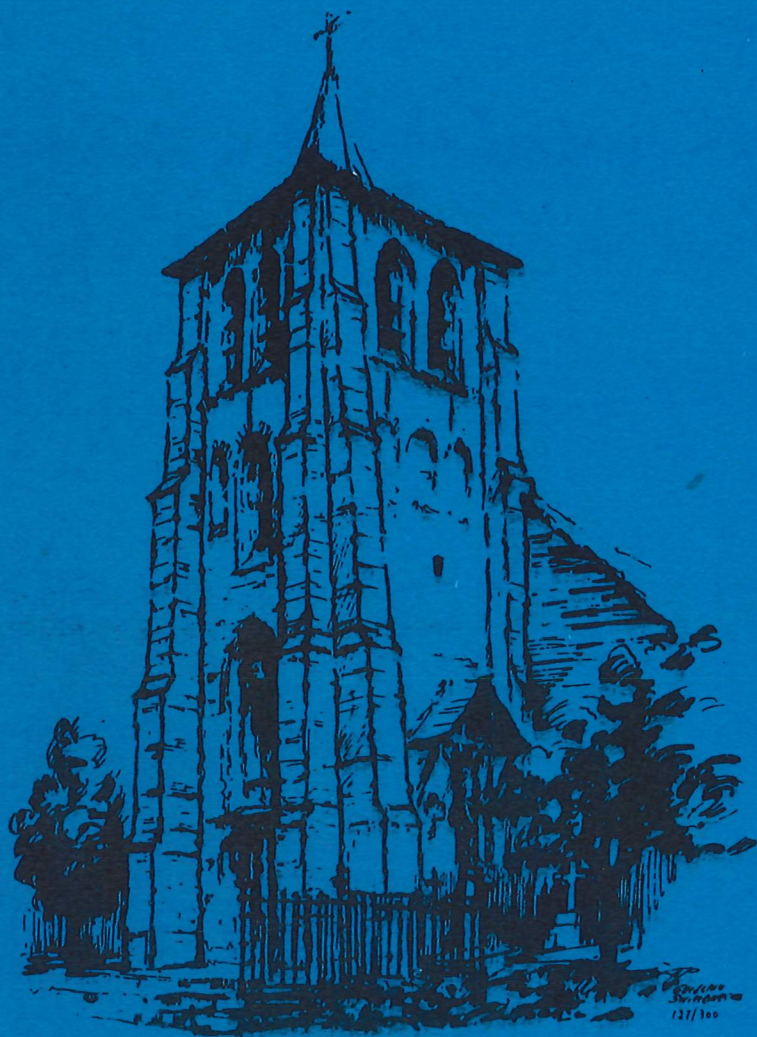

ZILLEGHEM

7 de jaargang nr. II

ZILLEGHEM

HANDELINGEN VAN DE KRING VOOR HEEMKUNDE
EN GESCHIEDENIS "P A S T O O R R O N S E"

DRIEMAANDELIJKS TIJDSCHRIFT

I N H O U D

	p.
Jules Pollet Bisschop J.B. de Castillion bezoekt Zedelgem (1745)	43
Bertrand Denys Honderd jaar ziekenzorg in Loppem	53

JUNI 1986 - 7DE JAARGANG NR 2

REDAKTIE EN BEHEER

Jules Pollet	Sint-Elooistraat 16	Zedelgem
Patrick Arnou	B.J. Lievensstraat 2a	Zedelgem
Géry Cappon	Schattingbeekstraat 3	Zedelgem
Victor Deceuninck	Groenestraat 29	Zedelgem
Bertrand Denys	Klaprozenlaan 13	Loppem
Eddy Kyndt	Snellegemsestraat 8	Zedelgem

Erevoorzitter: E. H. Willy Peirsegaele

Lidmaatschap: 250 F

Rek. 001-0771018-41 of 738-1172056-27

Heemkundige Kring "Pastoor Ronse"

Zedelgem

Studies verschenen in "Zilleghem" of uittreksels daarvan, mogen niet gebruikt noch aangehaald worden zonder te verwijzen naar dit tijdschrift en de auteur.

Ieder auteur is verantwoordelijk voor de inhoud van zijn artikels.

Verantw. uitgever: Jules Pollet, Sint-Elooistraat 16 Zedelgem

BISSCHOP J.B. de CASTILLION

bezoekt Zedelgem

1745

Jules Pollet

Op 1 juli 1745 was bisschop Joannes Baptista de Castillion vroeg in de morgen te Aartrijke aangekomen. Om 6 u. diende hij er het Vormsel toe. Daarna vertrok hij naar Zedelgem. Om 10 u. vormde hij er de kinderen van 2 jaar en ouder. Na de toediening van het Vormsel inspekteerde hij de kerk en vond er alles in orde. De pastoor kon alleen niet antwoorden op de vraag welk opschrift er op de klok stond. Daarna was het tijd geworden om aan de feestdis te gaan aanzitten in de pastorie. Zijn oponthoud in de pastorie van Zedelgem duurde tot 5 u. in de namiddag. (1)

Vormelingen.

In het Zedelgemse parochieregister schreef pastoor Joannes Ketels over dit bezoek: "Illustrissimus Dominus Joannes Baptista de Castillion, episcopus Brugensis, 1a Julij 1745 visitavit ecclesiam de

Zedelghem atque confirmavit parvulos a bienatu et supra. (de Brugse bisschop J.B. de Castillion bezocht op 1 juli 1745 de kerk van Zedelgem en vormde de kleinen van 2 jaar en ouder.)

Wellicht vinden we het vreemd dat de kinders zo vroeg werden gevormd, maar zo was het in die tijd. Een bewijs hiervan vinden we in de "status animarum" van 1755. (2) In dit register schreef pastoor Ketels, per gezin, de namen van al zijn parochianen. Bij alle non-communicantes, zij die nog niet hun eerste kommunie hadden gedaan, schreef hij de leeftijd; bij de communicantes niet. Ook wordt daar vermeld wie nog niet was gevormd. Zo vinden we dat geen enkel kind van 0 tot 3 jaar was gevormd. Van de 32 vierjarigen zijn er 8 gevormd; van de 30 vijfjarigen 20 en van de 20 zesjarigen 15. Slechts één zevenjarige, één achtjarige en één negenjarige is nog niet gevormd. Gewoonlijk kwam de bisschop in die tijd om de zes jaar vormen.

Aan tafel in de pastorie.

Tijdens en na de maaltijd in de pastorie werd gepraat over de toestand van de parochie. (3) Uit dit gesprek vernemen we dat er dan te Zedelgem 1177 parochianen waren, van wie 743 communicantes, personen die hun eerste kommunie hadden gedaan en dus gehouden waren tot de paasplicht. In die tijd deed men zijn eerste kommunie zo tussen 12 en 16 jaar. (4) Zo zien we in de "status animarum" van 1755 dat geen enkel 12-jarige zijn eerste kommunie had gedaan. Ook vier 13-jarigen; zes 14-jarigen, twee 15-jarigen,

één 16-jarige, één 17-jarige en één 18-jarige hadden nog niet hun eerste kommunie gedaan.

Verder vernemen we dat pastoor Joannes Ketels, geboren te Lichtervelde, dan 54 jaar was en sedert 1724 pastoor te Zedelgem. Reeds 14 maanden was Jacobus de Smet, geboren te Maldegem, onderpastoor te Zedelgem. Koster was Ferdinandus Vijncke, in 1728 geboren, zoon van de in 1736 overleden koster Joannes Vijncke. Zijn kosterschap oefende hij uit onder bevoogding van zijn moeder Anna Perneel, weduwe van Joannes Vijncke. Om het kosterswerk te verrichten had zij Joannes van Dijke gehuurd. Deze hield ook school te Zedelgem. Over deze Joannes van Dijke was men te Zedelgem tevreden: hij volbracht goed zijn taak en hij had zijn geloofsbelijdenis afgelegd in de haden van de huidige deken van Torhout, Arnoldus Daems, pastoor van Oostkamp: "mercenarius atque ludimagister Joannes van Dijke, qui usque modo bene functus fuit suo munere atque professionem fidei fecit coram decano moderno."

Deze gehuurde koster stond ook ten zeerste aan aan Anna Perneel, zodat ze op 9 juni 1744 met hem in het huwelijk was getreden.

Vroedvrouwen.

Personen op wie door de kerkelijke overheid ook toezicht werd gehouden, waren de vroedvrouwen. Zij moesten het bewijs leveren geldig de nooddoop te kunnen toedienen. Ook het burgerlijk bestuur hield toezicht op hen. Op Zedelgem waren dan twee beëdigde vroedvrouwen, die vanwege de sche-

penen van het Vrije de goedkeuring hadden verkregen om hun taak uit te oefenen: "obstetrices duae juratae atque a Franconatensibus approbatae". De schepenen van het Vrije immers hadden het burgerlijk bestuur en de rechtsmacht over Zedelgem, want er was te Zedelgem geen dorpsheer: "nullus dominus temperalis".

Deze vroedvrouwen waren:

Anna de Schoolmeester, echtgenote van timmerman Judocus van Cante.

Adriana Allemeersch, echtgenote van Carel Maertens.

Beide worden vermeld als "ghesworen vrouvrauwe s'landts vanden Vrijen". Wanneer zij een disgenote bij de bevalling hadden bijgestaan, kregen zij daarvoor vanwege de dis een vergoeding van twee permissie schellingen. Zo was het verordend door de schepenen van het Vrije: "habeat in advenante van twee permissie schellingen voor ider t'ontvangen kint". (5)

Herbergbezoek.

Een ander onderwerp van gesprek was het herbergbezoek. Dan waren er te Zedelgem zes herbergen. Hun namen worden echter niet vernoemd.

Het waren:

- St.-Hubrecht
- St.-Joris de Potente
- Noordwege (Blauwe Kroon)
- de Witte Doorn
- Zuidwege
- de Slunse.

Waar sedert meer dan een eeuw de bisschoppen geweldig tegen gekant waren en waartegen ze alles deden wat ze konden, waren de "conventicula". (6)

Dit waren bijeenkomsten in de herbergen, waar alleen ongehuwde jongens en meisjes bijeenkwamen, om te drinken en te dansen. Plaatsen waar dergelijke bijeenkomsten werden gehouden, waren aangezien als oorden van verderf, waar allerhande soorten van zonden weelderig tierden. Men zag er veel minder kwaad in wanneer de ganse bevolking, oud en jong, samen kwam om te drinken en te dansen op de kermisdag, het patroonsfeest, karnaval of op "verkooren maendag" (maandag na Driekoningen). In de katechismus immers werd van jongsaf aangeleerd dat het "schouwen het gheselschap van onghelijcke personen" een van de voornaamste hulpmiddelen was om de kuisheid te bewaren. Ook het landsbestuur haddoor een wet - het plakkaat van 6 maart 1687 - verboden "aen de ongehauwde dochters haer te vinden ter vergaederinge van de jonghmans in de herbergen oftontrent de selve om aldaer te drincken oft te dansen". Ieder "jonghman" of "jonghe dochter" die deze wet overtrad, zou drie gulden boete moeten betalen. De waard of waardin van de herberg waar dit misdrijf werd vastgesteld lag aan een boete van zes gulden. Veel hebben deze verordeningen niet uitgehaald. De gerechtsdienaren sloten de ogen voor dergelijke misbruiken.

Te Zedelgem, verklaarde pastoor Joannes Ketels aan de bisschop, kwamen "conventicula" Goddank, uiterst zelden voor: "conventicula sunt (laus Deo) hic rarissima".

Wat echter nogal regelmatig voorkwam, was dat de herbergen wagenwijd openstonden tijdens de uren van de katechismus (lering), de vespers en het lof. Ook werd in de herbergen niet alleen tot laat in de nacht, maar af en toe ook wel eens de ganse nacht door gedronken: zij die ervoor moesten zorgen dat zo iets werd verhinderd, bekommerden er zich niet om. Van zijn kant deed de pastoor Ketels wat hij kon: niet alleen vermaande hij herhaaldelijk de verantwoordelijken om hun plicht te doen, maar meerdere malen ook had hij tegen dit misbruik gepredikt: "tabernae satis patent precipue tempore Catechismi, Vesperarum et Laudium et non tantum in altam noctem in ijs potitatur, sed etiam interdum per totam noctem, quia ij qui imedire tenentur, non curant, quamvis eos diversis vicibus monuerim et pluries contra istos abusus concionatus fuerim".

De onderpastoorswedde.

Een ander onderwerp dat besproken werd, en dat de meeste tijd in beslag nam, was de wedde van de onderpastoor. Er waren toen daaromtrent grote moeilijkheden.

Vanaf 1733 was er te Zedelgem een onderpastoor, Ignatius de Waele (7). In 1734 kwam Nicolaus Roberse in zijn plaats. (8) Deze werd in 1742 opgevolgd door Gaspar Hannicq.(9) In 1744 maakte deze plaats voor de huidige onderpastoor Jacobus de Smet. Nicolaus Roberse en Gaspar Hannicq waren terzelfdertijd ook onder pastoor te Aatrijke. De wedde van de onder pastoor werd door de parochie betaald, alhoewel zij van de schepenen van het Vrije slechts toelating had bekomen om

alleen de onkosten van de vroegmis te betalen.(10) Een tijdlang ging dit zonder opmerkingen vanwege het Vrije, maar hieraan kwam een einde toen de schepenen van het Vrije aan de parochie verbod oplegden om vanaf St.-Jansdag (24 juni) 1741 nog verder de wedde van de onderpastoor te betalen. (11)

De enige uitweg voor de parochie was een proces inspannen tegen de tiendeheffers, opdat die zouden veroordeeld worden tot het betalen van de onderpastoorswedde. Voor zulk proces voelde men niets te Zedelgem. Dan kwamen de parochianen akkoord om met vrijwillige bijdragen in te staan voor de betaling van de onderpastoorswedde.

Een tijd ging het goed en met de "jongsten" van de parochianen kwam de onderpastoor aan zijn wedde: 40 lb.gr. per jaar.

Maar vanaf 10 mei 1745 ging het niet meer. Het was oorlog: de Oostenrijkse Successieoorlog (1744-'48). Voor de zoveelste maal gingen onze gewesten gebukt onder de Franse bezetting, die gepaard ging met opeisingen en allerhande oorlogslasten. Maar het meest verminderden de "jongsten" der parochianen en bleven veelal volledig achterwege "besonderlijk door het menichvuldigh verlies van het hoornvee (runderpest). (12) Nogal wat parochianen wilden zelfs helemaal niets meer geven "segghende dat sij hunne thienden geven om gediend te worden van de geestelijcke". Een inspanning door pastoor Ketels en hoofdman Carelde Keijser gedaan om toch nog voldoende giften los te krijgen haalde niets uit. Dit nog te meer omdat op veertien dagen tijd, op drie à

vier plaatsen opnieuw "de sterfte onder het hoorn-
vee ontstoken" was.

Zo werd aan de bisschop de stand van zaken
uiteengezet. Eerbiedig werd hem gevraagd een
schriftelijke verklaring op te stellen waarbij
hij de noodzakelijkheid zou erkennen dat er te
Zedelgem een tweede priester allerhodigst was.

Eerst op 29 oktober 1745 deed de bisschop uit-
spraak: "op alles rijpelijk gelet, naementlijk
in onse bisschoppelijk visite in Zedelghem gedaen
op 1 Julij.. Wij verklaeren aldaer noodigh te
sijneenen tweeden priester".

Nu kon het proces tegen de tiendeheffers voor
de Raad van Vlaanderen te Gent beginnen. Daar
werden de geestelijke tiendeheffers ertoe veroor-
deeld om de onderpastoorswedde, 40 lb.gr. te
betalen.

Deze tiendeheffers waren:

- het katedraal St.-Baafskapittel te Gent
- de pastoor van Zedelgem
- de abt van de St.-Andriesabdij bij Brugge.

Voor zijn part moest de pastoor 50 gulden betalen
in de onderpastoorswedde.

De pastoor nam dit niet en bracht de zaak voor
de Grote Raad te Mechelen. Daar kwam men tot
de volgende transactie (minnelijke schikking):
de pastoor zou al zijn tienden afstaan aan het
St.-Baafskapittel en de tiendeheffers (St.-Baafs-
kapittel en abt van St.-Andries) zouden van dan
af de wedden betalen van de pastoor: 70 lb.gr.
en van de onderpastoor: 40 lb.gr. Deze transactie
werd door de bisschop op 30 oktober 1750 aanvaard

en op 23 november 1750 door de Grote Raad te Mechelen gedekreteerd.

Zo kwam er na jaren een einde aan de moeilijkheden nopens de onderpastoorswedde.

Onderussen was het 5 uur geworden en de bisschop trok naar Loppem om er te overnachten. (13)

Bronnen:

- (1) Archief Bisdom Brugge (= A.B.B) reeks B 58 f°33 ro.
- (2) Status animarum 1755 in Kerkarchief Zedelgem nr 87.
- (3) Bisschoppelijk visitatieverslag in A.B.B. reeks B 239.
- (4) M. CLOET, De leeftijdsgrens tussen communicaten en niet-communicanten in de XVIIe en XVIIIe eeuw, in DE LEIEGOUW 1966 p. 451-471.
- (5) Disrekening 1740-'42 in Rijksarchief Brugge (= R.A.B.) Vrije Registers nr. 14219.
- (6) - M. CLOET, Het kerkelijk leven in een landelijke dekenij van Vlaanderen tijdens de XVIIe eeuw, Tielt van 1609 tot 1700, Leuven 1968 p. 426-432.
- ACTA DECANALIA van P.F. VALCKE f°29-30 in Kerkarchief Roeselare.
- (7) - Parochieregister Zedelgem
- A.B.B. reeks B. 53 f°127.
- (8) - Parochieregister Zedelgem
- A.B.B. reeks B 53 f°299.
- J. POLLET, Bijdragen tot de geschiedenis van Aartrijke 898-1740, Aartrijke 1982 p. 198-199.
- G. CAPPON, De onderpastorie van Zedelgem, in ZILLEGHEM 1982 p. 161-162.
- (9) A.B.B. reeks B 56 f°28: op 18 mei 1742 werd Gaspar Hannicq benoemd tot "vicepastor pro parochia de Zedelghem et Aer-

trijcke (onderpastoor voor de parochies Zedelgem en Aartrijke)".

Noot: Over de onderpastoors De Waele, Roberse en Hannicq weet pastoor F. RONSE niets te vertellen in zijn "Geschiedenis van Zedelgem-Veldegem, Torhout 1934. Hij vermeldt niet eens hun namen in zijn onderpastoorslijst op p. 136.

- (10) Parochierekening 1715 in R.A.B. l.c. nr. 6672
 - (11) Nopens de moeilijkheden aangaande de onderpastoorswedde, zie A.B.B. reeks 58 f°58-60
 - (12) Over deze veeplaag te Zedelgem vind ik geen verdere gegevens. De parochierekeningen van 1741 tot 1759 zijn niet te vinden. Dit is ook de reden waarom we geen gegevens hebben over de toestand te Zedelgem tijdens de Oostenrijkse Successieoorlog (1744-'48)
 - (13) zie (1).
-

HONDERD JAAR ZIEKENZORG IN LOPPEM *

Bertrand Denys

1986 betekent voor de Loppemse afdeling van de v.z.w. Ziekenzorg van de C.M. de viering van haar honderdjarig bestaan. Het is inderdaad in 1886 dat door enkele vooraanstaande Loppemnaars, naar het voorbeeld van Sint-Andries, een "maatschappij van onderlinge bijstand" gesticht werd. Waren benaming en doelstellingen niet steeds dezelfde, toch loopt doorheen die honderdjarige geschiedenis de rode draad van materiële en geestelijke zorg voor zieken.

Dat de stichting in 1886 plaats had, kan ons ook niet verwonderen. Het laatste kwart van de 19de eeuw mogen wij immers als een sociaal bewogen tijd beschouwen. Sociale onlusten in Wallonië deden de adel en de burgerij schrikken. "De crisis en de opstandige bewegingen in 1886 hadden de ogen geopend aan vele katholieken, die tot dusver voor het arbeidersprobleem vrij gesloten waren gebleven", schrijft Rezsóhazy in zijn boek over de "Christelijke mutualistische beweging in België" (1957).

Op het platteland werden op paternalistische basis organisaties in het leven geroepen.

* Dit artikel verscheen in brochurevorm naar aanleiding van "100 jaar Ziekenzorg - C.M. in Loppem" op 25 mei 1986.

IN DEN BEGINNE...

A. De sociale toestand in West-Vlaanderen omstreeks 1890.

Brugge en het Brugse platteland mogen gerust bestempeld worden als de streek met de laagste lonen en de grootste armoede (1). Hoeft het gezegd dat bijna heel het gezinsinkomen besteed werd aan levensmiddelen als brood, melk, eieren, koffie, cichorei,...(2) Veel mensen hadden een eigen moestuintje waarin wat groenten gekweekt werden. "Het werk van den akker" stimuleerde dit gebruik bij de kleine man.

Het menu van een dagloner vertoonde niet veel variatie. 's Morgens startte hij met brood, boter, koffie en melk. 's Middags werd het brood of aardappelen met haringsaus. 's Avonds brood of aardappelen. Vlees werd uitzonderlijk op tafel gebracht. Ook de pap was erg in trek (3).

Aan huishuur werd 50 tot 80 fr. per jaar besteed en 100 kilo kolen kostten 2,20 fr. (4)

Arbeiders werkten meestal 10 tot 12 uur per dag en dit zes dagen per week (5). Ook hun kinderen werden ingezet, meestal na de eerste communie. Enige ontspanning vonden zij in hun gezin en in het café. "Er hing over de arbeiderswereld een grauwe eentonigheid, die én in hun kleren én in hun eten én in hun woning tot uitdrukking

kwam", schrijft dr. Scholl in zijn studie over de "Geschiedenis van de arbeidersbeweging in West-Vlaanderen".(6)

Ook met de hygiëne was het treurig gesteld. Merkwaardig is het aantal advertenties in de dag- en weekbladen voor geneesmiddelen: pillen en siroopjes tegen reuma, tegen grijs worden van het haar. Pillen Vincent werden aanbevolen tegen schurft en voor brillen en kunstgebitten werd duchtig reclame gevoerd. (7)

Deze middelen waren vaak te duur voor de gewone werkmens. Alleen het lidmaatschap van één of andere zelfstandige "kas voor onderlinge bijstand" bood uitkomst voor een zieke arbeider. In het Brugse werden in de tweede helft van de negentiende eeuw talrijke dergelijke kassen opgericht. De patroons en de burgerij stonden echter overal aan het roer van deze instellingen en leidden op paternalistische wijze.

De wet van 23 juli 1894 verleende wettelijke erkenning aan de hulp- en pensioenmutualiteiten. Die moesten werken volgens erkende statuten en jaarlijks hun rekeningen overmaken aan de "Bestendige Kommissie voor maatschappijen van onderlinge bijstand".

De wet van 5 mei 1912 voorzag in toelagen van 60 % op de bijdragen voor verzekering tegen chronische ziekten en invaliditeit.

De verzekering tegen ziekte en invaliditeit was echter vrij. Heel wat mensen besteedden daarenboven nagenoeg alles aan hun levensonderhoud, waarvoor zij vaak nog niet eens over het nodige geld beschikten. Het is dan ook niet te verwon-

deren dat talrijke Westvlamingen een beroep moesten doen op de dis of één of andere caritatieve instelling. (8)

Ook met de ontwikkeling van de volksklasse was het treurig gesteld. In 1890 telde Brugge op 47.497 inwoners 19.179 ongeletterden. Nochtans kon je sedert 1879 in elke gemeente een lagere school (gemeenteschool of vrije school) vinden. (9)

Op het platteland waren de meeste arbeiders katholiek. (10) In de steden begon het socialisme (weliswaar moeilijk) van de grond te komen.

B. De sociale toestand in Loppem omstreeks 1890.

Loppem telde in 1875, 1.754 inwoners. (11) Buiten de dorpskern woonden veel ambachtlieden die voor de louter agrarische bevolking gereedschap maakten: wagenmakers, smeden, schilders, timmerlieden, steenbakkers, klompenmakers, schoenmakers, kleermakers en poeliers, maar ook veel seizoenarbeiders. Onder hen waren enkelen ook winkelier of herbergier. Omstreeks 1890 werden in Loppem een veertigtal cafés uitgebraat. (12)

Vanzelfsprekend vonden ook heel wat mensen werk op de talrijke kastelen van onze gemeente. Een kasteel was immers een arbeidsintensief bedrijf, een besloten werkkring. Van keukenmeid tot jachtopziener vonden er werk.

Enkelen vonden ook werk bij de spoorwegmaatschappij en huismoeders en jonge meisjes verdienden wat bij met kantklossen. Vooral de boeren namen nogal wat personeel in dienst. Meid, koewachter (vooral kinderen), boever en knecht waren toen veel voorkomende bezigheden. (13) Toch moesten talrijke Loppemnaars nog door het "Armenbestuur" gesteund worden. Tot in de vroege jaren twintig werden in de kerk nog broodbedelingen georganiseerd. (14)

Twee caritatieve instellingen dienen hierbij beslist ook nog vermeld: de Aartsbroederschap van de Heilige Franciscus-Xaverius (in de volksmond "de Cistjes" genoemd en in Loppem gesticht in 1861) en het Vincentius à Paulogenootschap (een soort van kerkelijk Armenbestuur, gesticht in Loppem in 1862). Deze christelijk-sociale bewegingen zagen echter de oplossing van het arbeidersprobleem in een bevoogdende aanpak. (15)

"De Cistjes" wilden "een elite vormen van heilige christenen die in privéwoningen, herbergen en werkplaatsen de christelijke boodschap gingen verkondigen. De broeders moesten trachten bekeeringen te bewerken door overreding, door de verspreiding van godvruchtige geschriften, door het uitdelen van devotievoorwerpen en door het bestrijden van alle vormen van ongodsdienstigheid." (16) De stichter van het broederschap, pater Louis van Caloen S.J., was de broer van de Loppemse burgemeester Charles van Caloen.

Geleidelijk aan werd onder impuls van Louis van Caloen ook aandacht besteed aan het lenigen

van de materiële noden van de arbeiders.

De voornaamste liefdadigheidsinstelling in Loppem was beslist het "Genootschap van de H. Vincentius à Paulo". De leden van deze vereniging deden een materiële inbreng en verdeelden de natura-giften onder de Loppemse behoeftigen. Louis Van Ryckeghem hield als secretaris in een klein schriftje alle bijdragen van de leden en de giften aan de behoeftigen bij.

C. De nood aan een "ziekenfonds" in Loppem.

Heel vaak lag de oorsprong van veel sociale miserie bij de grote kinderlast en de werkloosheid. Hoeft het gezegd dat gezondheidszorg bij velen erg te wensen overliet, bij gebrek aan een dorpsdokter, apotheker en niet in het minst bij gebrek aan middelen om die te honoreren.

Uiteraard hadden allerhande ziekten gemakkelijk vat op een verzwakte bevolking. Enkele epidemiën als cholera of pokken konden zelfs tot in de negentiger jaren van de vorige eeuw, de bevolking van een dorp fel uitdunnen. De mensen hadden stilaan met de dood (vooral kindersterfte) leren leven. (17)

Enkele leden (onder wie Léon Coppieters) van het Vincentius à Paulogenootschap zagen al gauw in dat de Loppemse arbeidende bevolking ook nood had aan "eene maatschappij waar de werklieden door samenwerkende kracht aan hunne

Gemeente Lophem
Maatschappij van onderlingen bijstand
Sint Martinus
onder hoorspreuk
Liefde en bijstand

Afzichten en Mededeelers.

Ter gelegenheid der eerste vergadering des bestuurraads der maatschappij van onderlingen bijstand vind ik het niet ongepast een kort overzicht te doen over de wijze van inrichting enzer maatschappij; dit zal ten anderen niet zonder nut kunnen aangebrecht worden.

Het in 1886 gezat Lophem, zooals al andere gemeenten, maatschappijen ingericht tot vermaak der ingezetenen; het met zulkor gilden valt niet te be-luiffelen. Maar wat er niet bestond was eene maatschappij van onderlingen bijstand, eene maatschappij van de werklieden, door samenwerkende kracht, aan hunne mede-leden in geval van ziekte een gelofteijken onderstand als oek de verzorging van geneesher en medecijnen verschaffin. Lech hierin moest er welhaast voorzien worden.

De ievorvolle en volksminnende Wilt. Edelle Pteor. Coppieters wotte eerst het denkbeeld o'r zulke inrichting te Lophem tot stand te brengen; ik moet u niet zeggen Afzichten hoe hij deze grondstellingen bestudend heeft, hoe hij onversmoelbaar wachte om de gedachten over lijfel. en bijstand onder de werkende volksklas te doen doordringen.

God dank, alles gelukke: Op 31 Januari 1886 hord waas de eerste vergadering plaats ter istament het Burgerweelzijn o'r het dorpe; menigen wertman roed aan deze

Verslag van de stichting van de gemeenzaamheid St.-Martinus in het eerste verslagboek genoteerd door Kamiel Van de Vannet.

medeleden in geval van ziekte een geldelijken onderstand als ook de verzorging van geneesheer en medecijnen verschaffen". (18) Het eerste verslagboek van de "Maatschappij van onderlingen bijstand Sint-Martinus" opent met een gedetailleerd verslag over de stichting: "De ievervolle en volksminnenden Wel Edele Heer Coppieters vatte eerst het denkbeeld op zulke inrichting te Lophem tot stand te brengen; ik moet u niet zeggen Mijnheeren hoe hij deze grondstellingen bestudeerd heeft, hoe hij onvermoeibaar werkte om de gedachten over liefde en bijstand onder de werkende volksklas te doen doordringen".

Het was vooral ook het voorbeeld van de goed functionerende "gemeenzaamheid" van de buurgemeente Sint-Andries, werkzaam sinds 1845, die de vereiste impuls tot stichting in Loppem gaf.

PERIODE VAN DE VRIJE VERZEKERING (1886-1944)

A. Léon Coppieters voert de "gemeenzaamheid" naar een grote bloei (1886-1912)

Op 31 januari 1886 kwamen de stichters voor het eerst samen in café Burgerwelzijn bij August De Graeve (tegenover de kerk). Karel Kint en Kamiel Van de Vannet konden er al dadelijk 69 leden inschrijven ! Ook ereleden konden toetreden. Er diende wel een toetredingsbedrag betaald. De leden mochten niet ouder dan 40 zijn en moesten in goede gezondheid verkeren (doktersonderzoek).

De definitieve stichting gebeurde echter op een algemene vergadering "in de aangenomene katholieke school" op 28 februari 1886. De voorzitter had, zoals het hoort, voor statuten gezorgd om "geen katten in zakken te koop". De eerste betaling van de bijdrage gebeurde er en elk lid ontving er een reglement en een "livret boekstje" voor het aantekenen van de wekelijkse bijdrage van ongeveer 8 centimes. Vanaf 1889 werd de bijdrage 3-maandelijks geïnd. Ereleden betaalden 5 fr. per jaar. Aan de "gemeenzaamheid" werd de naam "Sint-Martinus" gegeven en de vereniging werkte onder de kenspreuk "Liefde en bijstand".

Dat de ziekenzorg toen ook een godsdienstig karakter droeg, bewijst de jaarlijkse ledenmis op 11 november (patroonsfeest). Afwezig en werden beboet met 10 centimes.

Op de tweede algemene vergadering van 27 februari 1887, werd nu voor twee jaar een volledig bestuur verkozen (de helft moest jaarlijks herverkozen worden). Deken werd Léon Coppieters (verkozen met handgeklap), Emiel Blomme gouverneur ("s werkmans vriend" uit café Heidelberg) Kamiel Van de Vannet schrijver en Karel Kint schatbewaarder. Daarnaast werden 12 zorgerscontroleurs aangeduid: Emiel Taveirne, Frans Deruwe, Joseph Bogaert, August Dhondt, Charles Strubbe-Hoste, Henri Blomme, Henri Dhaenekint, Joseph Kint, Frans Ketels, August De Pauw, Jan Keereman, Louis van Ryckeghem. Zij moesten toezien of de zieke niet ten onrechte uitkeringen van de kas ontving. Zij hadden dus een erg belangrijke "wijkmeesterstaak" en waren eigenlijk

de "adviseurs avant la lettre".

Het bestuur kwam om de 3 maanden bijeen in één van de 40 Loppemse cafés.

Dr. Verté en apotheker Standaert uit Brugge wilden voor 200 fr per jaar de leden van de "gemeenzaamheid" verzorgen. In 1887 verrichtte de dokter 96 visites en 50 onderzoeken in zijn huis.

Eén jaar werking gaf een batig saldo van 832,9 fr. Inkomsten kwamen grotendeels uit inschrijvingsgeld en wekelijkse bijdragen van leden en ereleden.

Het bestuur besliste op 20 maart 1887 dat niet eerst de zieke, maar dezorger door de dokter op de hoogte diende gebracht van het einde van de ziekte. Een zieke mocht in elk geval niet werken. Dezorger moest hem soms "bewaken". Pieter Strubbe die 8 dagen ziekteverlof had gekregen, bracht daarvan 2 dagen in de herbergen door. Prompt kreeg hij 3 fr. boete en een vermelding in het verslag van de volgende algemene vergadering. Geregeld veroordeelde de pastoor op de algemene vergadering het te frequente herbergbezoek. Toch besliste het bestuur dat iemand die lichtjes ongesteld was ("met den luis achter d'oore") de dokter kosteloos mocht raadplegen en verder werken.

De dagvergoedingen werden jaarlijks vastgesteld (1887 = 1 fr / 0,75 fr of 0,5 fr).

In september 1887 werd beslist de erkenning

DIENTJAAR 1913.

MAATSCHAPPIJ

VAN

ONDERLINGEN BIJSTAND

N^o

Met bestuur der Maatschappij een ONDERLINGEN BIJSTAND te Lopliem, gelast
 van de Gemeenteraad van Lopliem, ontvinger van gemeente Maatschappij, te betalen aan:
 1. *30.00* van 1.00 = 11.00 den Heer ~~Ullrich~~ *W. van der Meer*, ontvinger van gemeente Maatschappij, de somme van
 2. *30.00* van 1.00 = 1.00 den Heer *W. van der Meer*, ontvinger van gemeente Maatschappij, de somme van
 3. *30.00* van 1.00 = 1.00 den Heer *W. van der Meer*, ontvinger van gemeente Maatschappij, de somme van
 over *62* dagen ziekte of ongeval.
 Het legerswoord behoortlijk gekwiteerd, zal bij het doen zijner rekening in uitgaaf
 worden aanvaard.

Lopliem, den 20 Feb. 1913.

DE VOORZITTER,

E. Verstraete

VOLMAAKT:

Verstraete & Omon

87.50

Afrekening van het ziekingeld van Edmond Verstraete voor de periode
19 mei - 19 juli 1913.

van de vereniging bij K.B. aan te vragen. Ook aan een gemeentelijke en provinciale toelage werd gedacht. De gemeente schonk 150 fr en de Provincie 200 fr.

Verder zou nu voor elk afgestorven lid een mis opgedragen worden, met verplichte aanwezigheid (gecontroleerd bij de offergang: boete 10 cent.) De vereniging wou ook een goedkoper tarief voor de mis (6,2 fr.) en een jaarlijkse collecte in de kerk. Over een proost wordt in het verslagboek niet gesproken, maar in de vergadering van 11 december 1887 werd E. H. Ghewy (19) als nieuw lid ingeschreven. Vanaf 1893 merken we echter de aanwezigheid op van zowel pastoor als onderpastoor op de algemene vergaderingen. De pastoor voerde er steeds het slotwoord, vaak over het drankmisbruik.

Op 27 februari 1888 telde de "gemeenzaamheid" al 159 leden en 4 leden in krijgsdienst.

Vanaf 1888 merken we in de verslagen van de bestuursvergaderingen dat heel wat leden moeilijkheden kregen met het betalen van hun bijdragen. Op 27 oktober 1889 werden minstens 20 ernstige achterstandenesignaleerd. Wie in 1890 een half jaar achter stond, werd automatisch uitgesloten. Toetredingen en schorsingen van leden werden door het bestuur beoordeeld.

Vanaf 1890 werd geklaagd over dr. Verté (kwam vaak te laat; hij zag slecht), maar dat werd door de voorzitter als "eigenzinnige gedachten" afgedaan (20). Léon Coppieters concludeerde dat dr. Verté "wel zijn beste doet, geheel voorzichtig en loffelijk handelt".

In 1890 vroeg de arts een bijzondere toelage voor de levering van de vele geneesmiddelen ter bestrijding van de griep epidemie ("de slunse ziekte"), maar de "gemeenzaamheid" weigerde ze. In Loppem stierven toen 53 mensen, waar het gemiddelde per jaar anders op 38 lag.

De zieke Jan Anseeuw consulteerde een andere arts en vroeg toch een uitkering, wat voor het eerst toegestaan werd. De zieke diende echter zelf het honorarium voor te schieten en moest controle van de gemeenzaamheidsdokter aanvaarden.

Dr. Verté kende tegenslag in de behandeling van Felix Vandenbussche en de tongen kwamen weer los ! De voorzitter besliste aan de leden te vragen of ze een andere dokter wensten, of geen dokter, maar meer steun, of dezelfde dokter. Dr. Verté werd tenslotte behouden zou gemeenzaamheidsarts blijven tot 'einde 1904. Dan werd hij vervangen door dr. Leuridan uit Zedelgem (ook dokter van de dis), die 3 fr. honorarium per lid ontving en er 15 per jaar gratis zou verzorgen.

In 1891 werden ook klachten over de apotheker gehoord (te lang moeten wachten op medicamenten) en dr. Verté diende uit te kijken naar een andere. Het werd apotheker Loose uit Brugge.

Oostkamp en Zedelgem verbroederden in 1892 met de Loppemse afdeling, wat gunstige gevolgen had bij verhuizing van een lid naar één van die gemeenten.

Ondertussen waren enkel nieuwe zorgers aangesteld: Pieter Riemaecker, Charles Stubbe-Vanden Bon, Henri Bethuyne en Henri Van Reybrouck (ter vervanging van Jan Keereman, August Dhondt August De Pauw en Henri Dhaenekint).

Tweemaal kende de "gemeenzaamheid" een tekort op haar jaarrekeningen: 1890 en 1912. Vaak werd dit tekort of kleine overschot teweeggebracht door nalatige leden (lage lonen, armoede, gebrek, dronkenschap,...) maar ook door epidemieën zoals cholera of pokken, zoals in 1890, 1891 en 1900. Iedereen werd verplicht zijn huis te witten. Het gemeentebestuur stelde gratis kalk ter beschikking. Bij de pokkenepidemie van 1893 kwam dr. Glorieux uit Brugge iedereen inenten. Loppem telde vele slachtoffers en bij de bevolking zat de schrik er diep in. Alleen grafmaker en hulpkoster August De Pauw, die ook ziekenfondszorger was, wou de lijken kisten en op een kruiwagen naar het kerkhof brengen. (21)

In 1895 ging het bestuur het gouden jubileum van de "Gemeenzaamheid Sint-Andreas" in Sint-Andries meevieren. De verslaggever meldde zelfs de medewerking van een Loppems koor in de jubelmis. (22)

Voor het stichten van een lijfrentekas deed Léon Coppieters geregeld een warme oproep in de algemene vergadering, maar dat had weinig succes bij de leden. Toch startte hij in 1900 met de pensioengilde "H. Familie". (23)

Penningmeester Karel Kint stierf in 1903 en werd opgevolgd door Gustaaf Van de Voorde. Dat

Pensioengilde te Loppem

GENOEMD

„H. Familiegilde”

ingericht den 14 Jan^u 1900

wettig erkend bij Koninklijk besluit van

den 28 Nov^o 1900

Handboekje der stortingen van de werkende leden.

Lidboekje N° 6

TOEBEHOORENDE AAN

Van Ryckeghem Eduard

geboren te Loppem

den 13^e Juli 1886

als lid aanvaard den 24 Sept. 1900

Ouderdom van 't pensioen 62 jaar

De Geheimschrijver,

H. De Meester

Gedrukt bij Jules De Meester, Sint-Alphonsusstraat, Rousselare.

Titelbladzijde van het bijdrageboekje van Eduard Van Ryckeghem,
een van de eerste leden van de Loppemse Pensioengilde "H. Familie"

ERKENDE MAATSCHAPPIJ VAN ONDERLINGEN BIJSTAND

GEZEED

SINT-MARTINUS

GEVESTIGD

te Lophem (West-Vlaanderen)

NIEUWE STANDREGELN

bekrachtigd door koninklijk besluit van 20 Juni 1908.

(Uittreksel uit het Staatsblad van 5 Juli 1908.)

BRUSSEL,
DRUKKERIJ VAN DEN *MONITEUR BELGE*,
40, LEUVENSCHÉ STRAAT, 40.

—
1908

Art. 29. Geene schadeloosstelling is verschuldigd :

1° Aan het lid dat sedert drie maanden in het betalen zijner bijdragen of boeten ten achter is;

2° Voor ziekten door ongebondenheid of overdaad veroorzaakt;

3° Voor wonden in eenen twist bekomen, als het bewezen is dat het lid de aanrander is geweest;

4° Voor kwetsingen bekomen bij het deelnemen aan kracht- of behendigheids spelen en andere gemakkelijkheden, of bekomen in eenen oproer, waaraan het vrijwillig deel zou genomen hebben;

5° Voor kwetsingen bekomen in huizen van ontucht, in herbergen of overkomen ten gevolge van drankmisbruik;

6° Voor kwetsingen, wanneer het ongeval opzettelijk door het slachtoffer is teweeggebracht;

7° Voor kinderbedden, mißvallen en werkschokwaamhoden die er uit volgen.

Art. 30. A. Elk ziek of gekwetst werkend lid verliest zijne rechten op de schadeloosstellingen in de volgende gevallen :

1° Als het bevonden wordt in een drankhuis of andere vermaakplaatsen aan een spel deelnemende;

2° Als het niet voorgeschreven geneesmiddelen of door den geneesheer verboden spijsen genomen heeft, of als het niet stipt dezès voorschriften naleeft;

3° Als het gebruik maakt van sterke dranken;

4° Als het weigert zich te laten onderzoeken door den geneesheer aangeduid door het bestuur;

5° Indien het denzorger den dag, dat het uit het gasthuis treedt, niet bekend maakt;

6° Als het bevonden wordt zijn beroep uit te oefenen of eenig ander winstgevend werk te verrichten;

7° Als de toegang tot de kamer waar de zieke of de gekwetste verblijft geweigerd wordt aan een bestuurlid of eenen bezoeker, of indien de deur van zijne woonst niet geopend wordt bij de eerste aanvraag.

Nochtans, in de gevallen voorzien onder n° 7° en 8°, kan het bestuur eene beslissing nemen volgens de bijzondere omstandigheden.

B. Het ziek of gekwetst lid in overtreding betrapt, is als genezen aanzien. In geval van hervalling kan het, op beslissing van 't bestuur, uit de maatschappij gesloten worden.

Titelpagina en Art. 29 & 30 van de statuten van de Gemeenzaamheid.

jaar werd voorzitter Coppieters bedacht met het "ereteken 1ste klas van onderlingen bijstand", toegekend door de koning. Ter gelegenheid van deze bekendmaking ontving de voorzitter zijn bestuur op zijn Vijverskasteel. Kort daarvoor hadden op kermisdinsdag grootse feestelijkheden op het kasteel plaats gehad ter gelegenheid van "de feest der Volkswerken". (24)

Schrijver Kamiel Van de Vannet stierf in 1906. Gemeentesecretaris Henri Bethuyne volgde hem op. (25)

Na 2 jaar activiteit waren er ook klachten over dr. Leuridan. In maart 1908 nam hij ontslag. Vanaf dat moment had de "gemeenzaamheid" geen eigen dokter meer, maar de uitkering bij de ziekte werd op 1,5 fr per dag gebracht.

Edward Dhondt, veldwachter en zorgver, werd aangesteld als bode om driemaandelijks de bijdragen ten huize te gaan innen. (26)

In het Staatsblad van 5 juli 1908 verschenen de "Nieuwe Standregelen" van de "Erkende Maatschappij van Onderlingen Bijstand, gezegd Sint-Martinus". Vooral de verplichte aanwezigheid op de algemene vergaderingen (boete 10 centimes) gaf de voorzitter nu de indruk van betere werking.

Op 17 april 1910 nam de "gemeenzaamheid" deel aan de feestelijkheden ter gelegenheid van de vlagwijding van de Loppemse "Geitebond" en "Boerenbond". Léon Coppieters stelde het ziekenfonds voor om 250 fr uit de kas te reserveren voor de aankoop van een eigen vlag en de

Eerste vlag van de "Gemeenzaamheid St.-Martinus", gewijd in 1912. Merk op dat het stichtingsjaar 1887 niet correct is, maar het verantwoordt wel het zilveren jubileum in 1912.

organisatie van het zilveren jubileum van de vereniging.

Penningmeester Van de Voorde diende zijn ontslag in en werd op 19 februari 1911 vervangen door Louis Dhondt. Henri Casert werd zorgër.

B. Hoogtepunt: zilveren jubileum op 5 mei 1912.

Om onverklaarbare redenen vierde de "gemeenzaamheid" in 1912, met een jaar vertraging, heel luisterrijk haar zilveren jubileum. (27)

Nochtans was op de algemene vergadering van 27 februari 1910 al aan zo'n viering gedacht! Zowel pastoor Conrad Wyseur in zijn "Liber Memorialis" als Henri Bethuyne in zijn verslagboek, geven een omstandig verslag van de feestelijkheden. (28)

Het feestcomité bestond uit Léon Coppieters, Emiel Blomme, Henri Bethuyne en de ereleden Medard Vanhoucke en Karel Vandenabeele.

De viering, op zondag 5 mei, werd ingezet met een plechtige mis met homilie door Dom Gérard van Caloen uit Zevenkerken (broer van burgemeester Albert van Caloen (29)). Tijdens de offerande werden gedachtenissen uitgedeeld. Na de mis wijdde pastoor Wyseur het eerste vaandel, geleverd door de firma Catry-Daeninck uit Brugge. Daarna trokken de genodigden naar de jongensschool voor een academische zitting.

De voorzitter bracht er de afgestorven bestuursleden Kamiel Van de Vannet, Karel Kint, Emiel

Taveirne, Henri Blomme en Frans Deruwe in herinnering. Vijf leden jubileerden samen met de vereniging: Emiel Blomme, Frans Ketels, Joseph Kint, Louis Van Ryckeghem en Léon Coppieters.

Zowel Léon Coppieters als secretaris Bethuyne schetsten de geschiedenis van de vereniging en brachten een overzichtelijk verslag van de inkomsten en uitgaven.

Voorzitter Dugardyn (Brugge) van het "Beschermingscomité der spaarinrichtingen van het arrondissement Brugge" sprak lovende woorden over de "gemeenzaamheid" en haar voorzitter. Hij maakte zelfs allusie op de nakende verkiezing van Léon Coppieters tot provinciaal raadslid. Van deze spreker werd tevens vernomen dat in België zo maar eventjes 3.259 zelfstandige ziekenfondsen actief waren.

Daarna trokken de 150 genodigden naar de "patronage" aan de Steenbrugsestraat, voor het gratis aangeboden feestmaal. Tafelredenaars waren er o.a. Léon Coppieters, volksvertegenwoordiger Standaert en burgemeester Albert van Caloen. (30) De voorzitter ontving er een geschenk: "een versiering voor de schouw".

Ook aan de leden was gedacht in het feestprogramma. Onder leiding van de fanfare "Kunst en Vermaak" uit Zedelgem, trok een stoet naar het Vijverskasteel, waar een grootse prijsbolling plaats had. De prijzen waren door voorzitter Coppieters geschonken.

Na die prachtige feestviering viel de werking van de "gemeenzaamheid" precies op een lager tempo. Alleen de algemene vergadering van 23 februari 1913 werd nog in het verslagboek beschreven. Hierbij deed de voorzitter nog een oproeptot aansluiting bij de pensioenkas.

OVERZICHT VAN 25 JAAR WERKING							
jaar	in- komsten	uit- gaven	result. 31-12 boni	mali	reserve	mali	leden
1886	905,1	72,2	832,9		832,9		69
1887	866,2	636,62	229,58		1062,48		168
1888	1022,7	517,18	505,52		1568,		162
1889	1050,36	738,18	312,18		1880,18		
1890	887,96	991,50		103,54	1776,64		
1891	868,95	775,15	93,80		1870,44		
1892	851,25	778,30	72,95		1943,39		
1893	942,29	850,83	91,46		2034,85		
1894	914,73	670,75	243,98		2278,83		
1895	978,63	790,95	187,68		2466,51		
1896	1071,84	863,20	208,64		2675,15		
1897	1070,86	1019,40	51,46		2726,61		
1898	1132,13	743,20	388,93		3115,54		
1899	1185,22	1085,35	99,87		3215,41		
1900	1191,81	1157,25	34,56		3249,97		
1901	1125,75	968,30	157,45		3407,42		
1902	1069,90	989,45	80,45		3487,87		
1903			282,15		3770,01		
1904	1158,77	947,35	211,42		3981,43		
1905	1221,64	887,65	343,99		4325,42		
1906	1176,92	1137,90	39,02		4364,44		
1907	1115,10	924,25	191,35		4555,79		
1908	1087,30	752,24	337,06		4890,85		
1909	1124,05	839,80	284,25		5175,10		
1910	1141,83	484,15	657,68		5832,78		
1911	1096,77	604,40	492,37		6325,15		
1912	1178,42	1344,45		166,03	6159,12		134
1926					7514,61		62

Bronnen en noten

(1) De Vooruit: 10 febr. 1886 p. 3; 16 sept. 1886 p.3; 14 dec. 1886 p. 1; 25 mrt. 1887 p. 3. Vermeld in R. Van Eenoo: Een bijdrage tot de geschiedenis der Arbeidersbeweging te Brugge, 1864-1914. Leuven, 1959.

(2) C. Ceyskens geeft in zijn onuitgegeven licentieverhandeling (Leuven 1984) "Momentopname van de sociaal-economische situatie van de Belgische industriearbeider aan de vooravond van de eerste wereldoorlog" volgende besteding van het inkomen van een arbeider:

	<u>1853</u>	<u>1891</u>	<u>1908</u>
voeding	64,2 %	61,3 %	65,3 %
kleding	14,6	14,5	9
woning	7,5	9,6	11,2
verwarming + verlichting	5,5	5,2	6,4
varia	7,2	9,4	11,2

S.H. Scholl geeft in zijn "De Geschiedenis van de arbeidersbeweging in West-Vlaanderen" (Brussel, 1953) op p. 11-15 een gezinsbudget (voor 8 personen) uit 1897. De vader verdiende toen ongeveer 1 frank per dag; een tarwebrood kostte 0,35 fr, melk 0,1 fr de pint en een ei 0,1 fr. Voor 250 gr. koffie werd 0,3 fr neergeteld en cichorei betaalde je 0,32 fr de kilo.

(3) B. Seebohm-Rowntree: Comment diminuer la misère. Etude sur la Belgique. Paris, V. Giard et E. Brière, s.d.; 8°, XVI-652 p. ill. zie p. 361

(4) S.H. Scholl: op. cit. p. 13 en Seebohm-Rowntree : op. cit. p. 448

(5) - R. Van Eenoo: op. cit. p. 31-31

- Het "Gildeblad van Rousselaere" (aug. 1909, p. 2) schreef: "Onlangs ging het nog erger: op eene gansche week moesten zekere metaalbewerkeren zich niet ontkleden ! Zij werkten geregeld 18 uren per dag en den Zaterdag 24 à 28 !" (vermeld

- in S.H. Scholl: op. cit. p. 15)
- Een arbeider van de Bruggeoise schreef in 1910 aan de "Gazette van Brugge": "Nog kort geleden is het gebeurd dat er een ploeg moest blijven werken van den vrijdag nuchtend tot den zaterdag noene; en men moet niet peisen dat het al groote mannen zijn die alzo moeten werken, er zijn daar jongens tusschen van 16 en 17 jaar." (vermeld in S.H. Scholl op. cit. p. 15.)
- (6) S. H. Scholl: op. cit. p. X-XI
- (7) Guillaume Michiels: Uit de wereld der Brugse mensen 1839-1918. Uitg. Westvlaamse Gidsenkring v.z.w.; Brugge, 1978. zie p.159.
- (8) In 1892 telde West-Vlaanderen 97.915 behoeftigen. De 'Petit Guide de la charité catholique à Bruges' somde in 1897 over 200 bladzijden de talrijke liefdadigheidsinstellingen in Brugge op. Zie hierover: S. H. Scholl, op. cit. p. 21.
- (9) Guill. Michiels: op. cit. p. 159
- (10) R. Van Eenoo: op. cit. p. 32-33
- (11) S.H. Scholl: op. cit. p. 227
- (12) A. Vervenne en A. Dhont: Geschiedenis van Loppem, Heemkundige Kring van Loppem, 1974 p. 142
Zie ook: Luc Schepens: Van Vlaskutser tot Franschman. Uitg. WES, Brugge, 1973 p. 266
In 1898 telde Loppem 2055 inwoners. 79 Loppemnaren werkten in de steenbakkerijen, 6 waren akkerbewerker, 41 trokken naar de bietenoogst, 1 zat in openbare werken.
- (13) A. Vervenne en A. Dhont: op. cit. p. 142
- (14) A.Vervenne en A. Dhont: op. cit. p. 154
- (15) Theo Luyckx: Politieke Geschiedenis van België. Elsevier, Brussel, 1964. zie p. 192
- (16) Handboekje ten gebruike der leden van de Aartsbroederschap van de H. Franciscus-Xaverius; z.p., z.j. Vermeld door Koen

Rotsaert in zijn artikel "De Cistjes in West-Vlaanderen en daarbuiten": Biekorf, 84e jaar, 1984 aflevering 1 p. 49-50

- (17) Zie hiervoor de Loppemse parochieregisters van overlijdens, bewaard in het Kerkarchief in de pastorie.

Tussen 1884 en 1916 lag het gemiddelde stertecijfer in Loppem op 38. Sommige jaren (1890, 1891 en 1900) liep dit echter op tot 58.

Zie ook de talrijke gedichten die Guido Gezelle voor afgestorven kinderen schreef.

- (18) Zie "Verslagboek van de gemeenzaamheid St.-Martinus", bewaard in het Kerkarchief in de pastorie van Loppem.

- (19) E. H. Raphaël Ghewy (1860-1914): onderpastoor in Loppem van 1886 tot 1890. In 1888 trok hij met toelating van pastoor Louwagie op bedevaart naar Rome. Van huis uit was hij tamelijk rijk, maar hij was ook zeer mild en schonk veel weg. Na eerst enkele maanden onderpastoor geweest te zijn op de Magdalenaparochie te Brugge, werd hij achtereenvolgens directeur van de wezenschool van Mariakerke-Oostende en van de zusters Predikheeressen van "Engelendale" te Brugge. (A. Vervenne in het parochieblad van Loppem van 29-11-1979: St.-Martinusparochie (67))

- (20) Merkwaardig is wel dat dr. S.H. Scholl toch ook klachten over de geneeskundige behandeling van de arbeiders vermeldt: "Zodra de ziekte haar intrede deed in een arbeiderswoning, had men de geneesheer nodig. In Januari 1902 werd in het bestuur van de Roeselaarse Gilde gesproken "over de onmenselijke handelwijze van de geneesheeren der armen". Zonder te willen veralgemenen mene wij toch, dat ook idt detail kenschetsend is voor de mentaliteit "t zijn maar arbeiders."

S.H. Scholl: op. cit. p. 19

- (21) A. Vervenne en A. Dhont: op; cit. p. 136-137

- (22) In het verslagboek van de Gemeenzaamheid St.-Martinus werd in 1895 een omstandig verslag geschreven van de feestelijkheden in St.-Andries. Op de gedachtenis van het feest van 7 juli 1895 worden stichters en "tegenwoordig bestier" ver-

meld.. In 1845 telde de "Gemeenzaamheid St.-Andries" 7 leden, in 1895 zo maar eventjes 938 ! Deken was toen Pieter Cambier.

- (23) Deze pensioengilde werd op 12 februari 1900 voor burgers, landbouwers en werklieden gesticht. Bij een jaarlijkse bijdrage van 18 fr kon men vanaf z'n 65ste een pensioen van 65 fr ontvangen. Een grote bloei kende de kas niet. Met de pensioenwet van 1948 hield ze op te bestaan als plaatselijke pensioenkas.
A. Vervenne en A. Dhont: op. cit. p. 142
- (24) Em. Coppieters de ter Zaele: Histoire professionnelle et sociale de la famille Coppieters 1550-1965. Tablettes des Flandres, Recueil 8, Bruges, 1986. Zie p. 308
- (25) Henri Bethuyn: geb. in Kanegem op 2 okt. 1863. Gehuwd met Julienne Alliet. Overleed op 29 januari 1953. Was achtereenvolgens onderwijzer aan de Vrije Lagere Jongensschool van Loppem (1888-1902), gemeenteontvanger (1899-1906) en gemeentesecretaris (1906-1936). Zijn vrouw was in alle Loppemse gezinnen als vroedvrouw bekend.
- (26) Edward Dhondt: geb. in Loppem op 2 januari 1863. Gehuwd met Eugenie Borret. Overleed op 20 aug. 1943. Was veldwachter in Loppem van 1892 tot 1933.
- (27) Waarom de vereniging pas in 1912 het zilveren jubileum vierde is ons onduidelijk. In het stichtingsverslag in het verslagboek wordt nochtans 1886 als stichtingsjaar vermeld. Ook op de gedachtenissen, uitgedeeld tijdens de jubileumeucharistie van 5 mei 1912 werd 1886-1911 vermeld.
Op de vlag die op 5 mei 1912 werd gewijd komen dan echter weer de jaartallen 1887 en 1912 voor.
- (28) Conrad Wyseur: geb. in Wevelgem op 2 jan. 1849. Overleed in Loppem op 25 okt. 1919. Was achtereenvolgens onderpastoor in Elverdinge, Blankenberge en Dadizele. In 1893 werd hij pastoor in Loppem tot aan zijn dood in 1919. Hij was in 1893 de opvolger van Pieter Louwagie, die geboren was in Zuidschote in 1824. E. H. Louwagie was onderpastoor in Nieuwpoort en pastoor in Stuivekenskerke en Stavele. In Loppem was hij

pastoor van 1879 tot 1893. In 1893 nam hij ontslag en ging rusten in Kortemark, waar hij overleed op 14 april 1895.

A. Vervenne: "De parochie Sint-Martinus te Loppem", Heemk. Kring van Loppem, 1980. Zie p. 109-112.

- (29) Over Joseph van Caloen (1853-1932) (Mgr. Gérard van Caloen O.S.B.): zie ons artikel in Zilleghem, 3de jaargang nr IV p. 132-155

Zie ook: Jean van Caloen: "Histoire généalogique de la maison Calonne et van Caloen en Tournaisis et au comté de Flandre" ed. "Tradition & Vie", Bruxelles, MCMLIX

- (30) Albert van Caloen (1856-1933): tweede zoon van Charles van Caloen en Savina de Gourcy-Sérainchamps. Doctor in de rechten en burgemeester van Loppem van 1891 tot 1932. Huwde met Marie-Thérèse van Ockerhout (1858-1940) op 27 oktober 1879. Eugène Standaert (1861-1929). Advocaat in Brugge. Volksvertegenwoordiger. Voorzitter van de Raiffeisenkassen en de Federatie van Landbouwkassen van West-Vlaanderen. Voorzitter van de Bond der Lijfrentegenootschappen. Medestichter en eerste voorzitter van het Verbond van Ziekenkassen in Brugge. Zie jubileumboek "Een verhaal over solidariteit..." (1908-1983) uitg. C.M. Brugge, 1983. Zie p. 41.

